

Ref. Tamásné Képző Tamási Ötvenhárom

Székelgyföldi Utmutató.

Szerkeszti:
BÁNYAI JÁNOS geologus, tanár.

Kiadja:
„SZÉKELYSEG” Odorheiu Székelyudvarhely.

I. sz.

Odorheiu Székelyudvarhely városa

Mit nyujt Székelyudvarhely?!

1. Gyógyulást a sokféle gyógyító tényezőjével úgy nyáron, mint télen!
2. A pihenést keresőknek ideális ideg-csillapító nyugalmat!
3. Üdülőknek s szórakozást keresőknek fürdőzést (mindenfélét!) tiszta, füst- és pormentes levegővel!
4. Kirándulóknak a látnivalók kincsesházát!
5. Város jellegével legalkalmasabb letelepedési hely nyugdíjasok számára!
6. Kongresszusok, gyűlések, tanfolyamok, nyaraló és kiránduló csoportok tömeges elhelyezésére olcsó alkalmat!

Felvilágosítással szolgálnak:

Kovács István fényképész, a Turista Egyesület ügyv. elnöke,
Ref. Férfiszövetség Titkársága, Ref. Kollégium,
Az Oklándi autózletben Zárug Endre főtitkár s a Kassay-bodega.

TARTALOM-JEGYZÉK.

Autobusz-vonalak	22	Pénzüntézetek	13, 31
Címer (városi)	1	Rendőrség	35
Egyletek	30, 31, 34	Szállodák, vendéglők	21
Elhelyezkedés	21	Személyi adatok	14, 15
Fürdők	17	Szórakozás, sport	17, 36, 37
Földrajzi adatok	8, 10	Templomok	24, 25, 28, 32, 34
Gyógytényezők	16	Természettudományi leírás	12, 13
Kirándulóhelyek	38, 39, 40	Történelmi adatok	2
Kórház, szanatórium	16	Vármegyeháza	23, 24
Iskolák	24, 25, 26, 28, 30, 31, 36	Városháza	35
Közlekedés	20	Vásárok	21
Muzeum	25	Villanytelep és iroda	35, 24

Hálás köszönettel kell megemlékeznünk munkatársainkról, Böhm Jenő dr., Józsa János, Kelemen Lajos, Roska Márton dr., Octavian Dobrotă, Vajda Ferenc urakról, akik adataikkal elősegítették leírásunk pontosságát.

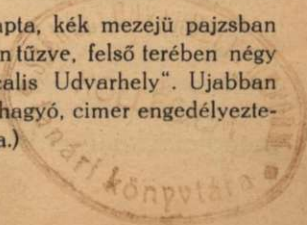
A kiadás anyagi részének támogatói voltak: Polgár, Önképző Egylet 500, Hargita Turista Egylet 500, Ref. Férfiszövetség 300, Csizmadia Ipartársulat 100 Leivel. Támogatást ígértek még a Város, Kereskedők Testület, Gazdasági Kamara.

6.136
F.48.10

Bevezető. Az anyaszék anyavárosát, Székelyudvarhelyet, a Székelység központját, a Székelyföld legérdekesebb, legklasszikusabb helyeként jellemezte Orbán Balázs. Mindenféle szempontból felemlíthető értékét földrajzi helyzete, történelmi vonatkozásai adják meg. A természeti adományokban gazdag háttere, a Hargita konturozza keletről s ennek terményei, főként a fa, itt kapnak első piacot, ahol becserélődnek az alsó vidék gyümölcs-, gabona- és ipari termékeivel. A város ily módon kialakult ipari-kereskedelmi jellegét sok iskolájával régóta a székely Athén nemes patinájával vonta be, de ujabban a vidék kirándulóhelyekben való gazdagsága és sok fürdője (téli-nyári szezonnal!) már kezdi kihangsúlyozni jövő életének irányát — a fürdőváros jellegét.

A város cimere. A város pecsétjét Izabella királynőtől kapta, kék mezejű pajzsban páncélos kéz vitörrel, amelybe szív, medvefő és korona van tűzve, felső terében négy csillag közt 1558. Körirata pedig: „Sigillum oppidi Siculicalis Udvarhely”. Ujabban a térképmellékleten közölt, de már a medvefőt és koronát elhagyó, cimer engedélyezett 1930-ban (641. Belügymin. sz. a.)

Történelmi adatok.

Székelyudvarhely első telepesei a Kr. e. harmadik évezred rendjén tűnnek fel, esetleg még korábban is, de a mondott időből biztos leleteink vannak a Budvárról. Ezek olyan kerámikai maradványok az Erdélyi Muzeumegyesület Régiségtárában és az udvarhelyi ref. kollégium muzeumában, amelyek egyfelől egy Északról beszivárgó finnugor, másfelől Nyugatról benyomuló népfajnak kelet felé való terjeszkedéséről beszélnek nekünk. A Budvára, mint Székelyudvarhely fellegvára, a környék egyik legfontosabb őrhelye, veszedelem idején a közeli lakosság menekülési helye (refugium) a rézkor rendjén csak nyer fontosságában s minden bizonnyal ekkor lett megerősített hely. A Székely Nemzeti Muzeum, az Erdélyi Muzeumegyesület Régiségtárának, a berlini Museum Völkerkunde őskori gyűjteményének kettős ellentett élű rézcsákánya, a dresdai Zwinger lapos rézvésője beszédes bizonyítékai ennek. Jelentősége természet-szerűleg megnő a *bronzkorszakban* s erőd jellege is jobban kidom-borodik. Ennek oka: egyrészt az itten elvonuló s a Maros völgyét a Küküllő és Olt völgyével összekötő kereskedelmi út, másrészt a közeli sóbányák biztosítása. Ennek a korszaknak egyik legszebb emléke az a markolatnyujtványos bronz kard, amit az Erdélyi Muzeum Egyesület Régiségtára őriz. Ujabb vélemények dák eredetűnek mondják. Mint láttuk, már a rézkorban megerősített hely. Dák vo-

natkozásait a hitelesítő kutatások fogják eldönteni, valószínű azonban, hogy még a dákok előtt, az első vaskorszak elején a Budvár is beletartozott abba a várrendszerbe, melynek felépülését a skythák Nyugat felé való vonulása tette szükségessé. Egy, a Budvárban lelt dyrrachiumi (mai Durazzó) drachma annak a távoli kereskedelemnek egyik kézzelfogható bizonyítéka, melyet ez a terület az Adriai tenger vidékével fenntartott.

Roska Márton dr.

*

Az ősemberi településekre mutató adatok valószínűvé teszik, hogy e hely fontossága miatt állandóan lakott volt s így a város alakulásának a történelmi nyomai az agathirs (Kr. e. 500—300) vagy a dákok korában (Kr. e. 300, Kr. u. 106.) is meg voltak s valószínűen ezek romjain épült fel a rómaiak vára is, melyet Utidavának neveztek. Mások Areapolis nevű telep helyét keresik itt. A barompiac 1874-iki rendezésével Vánky Kálmán mérnök egy régi várfal mellett csontvázat s római téglákat talált *cohors I. Ubiorum* bélyeggel, de voltak ott hunnkori lovasfelszerelések is. 1894-ben Téglás Gábor és Solymossy Endre ugyanitt római fürdő építményeit találták meg.

A római birodalom bukása után biztos, hogy a vár is elpusztult, de valószínű, hogy a megmaradt hatalmas földmunkálatokat későbbben is felhasználták, mint megerősített helyet s így vezeti vissza a hagyomány is ide Attila udvarhelyét.

A magyar honfoglalás után kezdetben Telegd néven szerepel, mint esperesség (1235). 1301-ből említik először Udvard várát, amely a székely ispánok, alispánok, főkapitányok lakóhelye volt. Már 1357-ben van szó az itt tartott székely nemzetgyűlésről. Első szabálmait Zsigmond királytól nyeri. *Udvarhely* néven első ízben Hunyadi Jánosnak 1448. jan. 22. személyesen, egy birtok perben itt tartott ítélezésében szerepel. 1485-ben mezőváros jelzöt kap Mátyás királytól. (A *Székely* előnevet 1613-ban Bethlen Gábor kezdi használni.) 1492-ben Báthory István vajda és székelyispán épített kastélyt és őrségével sanyargatta a népet s ezért II. Ulászló, Báthory halála után (1493-ban) a várat visszaadta az előbbi rendeltetésének a Domokos-rendi szerzetnek, ahol 1519. jun. 12-én Szapolyai János vajda is megszállt. 1505-ben a székely nemzetgyűlés 17 taggal megalkotja a főtörvényszéket. Jelentőségét ezenkívül a városnak jellemzi, hogy az erdélyi fejedelmek négy ízben tartottak itt országgyűlést. (1556., 1581., 1606., 1635.)

„1556-ban Izabella királyné megújítja a timárok latinszövegű céhszabályait. (Már 1459-től van említés a timár céhről s így ez is bizonyítja, hogy a szervezett polgári élet még előbbre is visszanyúlik.)

1584-ben alakul újra a timárok és cserzővargák céhe. (Döghalál és éhség üt ki ez évben).

1606-ban a szűcsök és szabók, majd a lakatosok és csiszárok alkotnak közös céheket, 1613-ban pedig a fazekasok. 1630-ból van már említés a mészáros céhről.

1635-ben a csizmadiák s 1639-ben a szűcsök vállanak külön.

1638-ban több kovács, nyerges és asztalos és 1677-ben cipész lép be a lakatosok céhébe.

1679-ben az asztalosok, 1803-ban a kalaposok, 1840-ben a szíjgyártók, 1856-ben a cipészek, 1862-ben a földm., fuvaros, ácsmes-terek alkotnak céheket." (Rájk József adatai.)

1558-ban kapja Izabella királynőtől az első cimeres pecsétet.

1562. ápr. 1-én az itt tartott s 40—60.000 emberből álló székely nemzetgyűlés a sok nyomorúság, sanyargatás miatt fegyvert fog, de a lázadást János Zsigmond Holdvilágnál s a Nyárad mentén Vaja és Kisgörgény közt leveri (1562. jun. 20.) s mintegy intőjelül, az előbb kolostorra alakított várat újból megerősítette Székely támad gúnynev alatt s katonaságot helyezett el benne.

1571-ben János Zsigmond a szomszédos Gyárosfalvát (ahol a vár fegyverkovácsai laktak, a mai Jézus kápolna környékével) a városnak adja.

Báthory Kristóf fejedelem a vár gúnynevét eltörölte s Udvarhely várának nevezte el s 1577-ben a szomszédos Szent Imre¹nevű falut és Dánfalvát a városhoz csatolta.

Báthory András, Erdély biboros fejedelme Udvarhelyen pihente ki menekülése közben a sellemberki ütközet fáradalmait (1599.) s pár napra rá a székelyek szégyenfoltjukat, a várat lerombolták.

Básta korszakában a martalócok felégették, kirabolták a várost, úgy, hogy az 1602. aug. 11. összeírás 82 családfát említ meg.

1620. táján Ciberefalvával gyarapodott a város.

Bethlen Gábor fejedelem 1621-ben Kornis Ferenc főkirálybíró-nak adta a várat zálogba, hogy azt felépíttesse, amely nemsokára ismét a fejedelem kezébe került vissza. 1623-ban elrendeli, hogy a városban lakó nemesek a polgársággal együtt viseljék a közterheket. A szék tisztjei a város ügyeibe ne avatkozzanak bele.

1640-ben Rákóczy Zsigmondot választják itt meg főkapitánnyá s iktatják be fényes ünnepségek között.

1657-ben II. Rákóczy György, Kemény Boldizsár özvegyének adja el a várat 5600 forintért.

1661-ben az Apafinak behódolni nem akaró várost Ali basa pusztítja el s azért két évi adómentességet kap. (Pestis, éhség).

1690-ben Tököli Imre erdélyi fejedelem vonul át a városon.

A fejedelemség letűnése után a várat német katonaság szállja meg, de a kuruc korszak után lerombolták. (A vár azóta több főúr kezén ment át, míg 1852-ben a város vette meg a gróf Korniss családtól. A magyar állam e vár romjaira építette fel 1892-ben a főreál-iskolát. Ma a román tannyelvű állami liceum van benne.)

1708-ban a pestis és marhavész pusztít.

1714-ben XII. Károly svéd király törökországi fogságából me-
nekülve, átmegy a városon.

1717—18-ban a termést elpusztító rettenetes szárazság, 1719—20-ban újból pestis és a német hadaknak kirabló zsákmányolásai tették szerencsétlenné a várost.

1720-ban a polgári rend a piaci adó és vámjövedelmek felét a túlsúlyba került nemességnek engedi át.

1762-ben a hires Bucow akarja elfogadtatni a határőrség kötelezettségét az udvarhelyiekkel, de a város polgárságának öntudatos ellenállásán meghiúsult minden kísérlete.

1771-ben nagy árvíz s 1778-ban sáskajárás pusztít. II. József népszámlálása 2549 lelket talál.

A várost lakó két rend közt fennálló ellentét és viszálykodás mindaddig tartott, míg 1848. végén br. Heydte az osztrák császári sereggel a várost megszállván, minden eddigi jogszokást megszüntetett s az egyesített közigazgatás élére Szájdél János főbirót oda nem állította.

1852. júl. 30-án Ferencz József másfélórát időzött itt.

1870-ben törvényhatósági, majd 1876-ban r. tanácsu város lesz.

1895-ben csatolták hozzá Szombatfalvát.

1916-ban hadszintér. Akkor égett le a Főtér közepén levő csizmadia-, timár- és szűcs-áruháza. Az impérium változás után a román uralkodó család tagjai többször látogatták meg a várost.

Forrásmunkák:

*

1. Album Gymnazii 1689—1831. (Kézirat a sz.-udvarhelyi róm. kath. főgimn. könyvtárában.)

2. Orbán Balázs: A Székelyföld leírása I. Pest, 1868.

3. Erdélyi Múzeum, XV. kötet, 1898., VII—X. füzet. Kolozsvár.

4. Jakab Elek és Dr. Szádeczky Lajos: Udvarhelyvármegye története. Bpest, 1901.

5. Dr. P. Boros Fortunát: Az erdélyi ferencrendiek, Cluj—Kolozsvár, 1927.

6. Szádeczky K. Lajos: A székely nemzet története és alkotmánya, Bpest, 1927.

Természeti viszonyok.

Fekvés: Keleti hosszúság (Ferrótól) $42^{\circ}58'$ és északi szélesség $46^{\circ}18'$ köreinek metszése ép a róm. kath. temetőre esik.

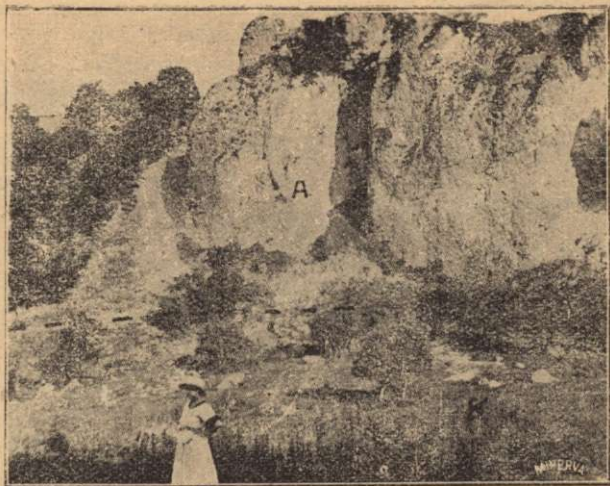
Tengerszin feletti magasság: (az Adriától számítva) fix pontul a plebánia templom küszöbe van felvéve, amely 504 m. A völgy legmélyebb pontjai a Küküllőszintje a strandfürdőnél 482 m. és a Budvár alatti székhidjánál 470 m. s így a Küküllő esése a városon keresztül 12 m. tesz ki egy 4 km.-es utszakaszon.

Statisztikai adatok: A város területe 4881 hold, amelyből szántó 1992, belsőség 138, rét 881, legelő 614, erdő 905, terméketlen 351 hold.

Lakósság: 10,244 lélek, amelyből román 211, magyar 9653, német 154, zsidó 163, más 11. (Dict. Trans. 1921. adatai alapján.)

1932. évben kiadott Indic. Statist. szerint 8592 lakós, 1512 épület, 2129 háztartás, 440 iparos és kereskedő s 3 téglá-. 3 szesz-, 1 sör-, 2 ecet-, 1 bőrgyár, 1 szeszfinomító, 2 fűrésztelep van a városban.

Időjárás: Általában meg kell jegyeznünk, hogy az időjárás mérsékelt. A nyári, egyebütt igen meleg kánikulás napokat a Hargitáról leömlő hűvös, fenyőbalzsamos levegő enyhíti le. Légnyomás legmagasabbra 721.7 mm -re emelkedik januárban, mikor a hőmérséklet a legkisebb. Márciusban leesik 717.1 -re. (Az eddig észlelt legmagasabb légnyomás 740.8 mm és legkisebb 699.1 mm volt.)

SZARKAKŐ.

A = vulkáni andezit törmelék, alatta pontusi koru agyagos márga és konglomerat. Bányai János felv.

Középhőmérsék: júliusban a legmagasabb (18·9 C°).

Csapadékos napok száma átlag 108 egy évben. Legtöbb eső júniusban szokott lenni. Felhőzete általában derült.

Uralkodó szelek a nyugatról jövő esőhozók. Maga a város szélcsendes helynek mondható, mert mindenfelől hegyekkel körülvett völgyfenékben fekszik.

(Csapadékmérő állomás van *Lakatos Tivadarnál* és ujabban mindennapi több oldalú megfigyelést végez a *Gazdasági Kamara* meteorológiai állomása.)

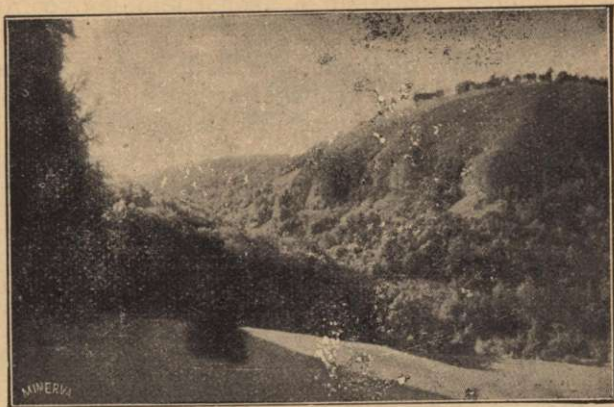
*

Földrajzi és földtani viszonyok: A vidék külső alakját érdekesen jellemzi az ép Udvarhelynél (Szarkakő) végződő szép fensík (plató), amely az egykor működő Hargita vulkánjának andezitből álló kidobott különböző nagyságu törmelékéből van felépítve.

Innen pompás sétahelynek való s szép kilátást nyújtó síkság fut fel a Hargita felé. Befelé az agyagos márgákból, homok- és konglomerátból álló képződmények tele vannak a nekik idegennek látszó s a plató elkopásából hátra maradt vulkáni nagy andezit tömbökkel (1—2 m. átmérővel is!)

A Nagyküküllő völgye tisztán kimosás (erosio) által állott elő, de a hegyoldalak az erdőtakarójuktól megfosztva, még ma is állandó csuszásban (suadások) vannak s ezek bizony elég sok kárt tesznek az ilyen helyen hiába erőszakolt szántóföldekben. (Fásítás, még pedig nemesített mogyoró és szilva erdők kellenének ide!)

A völgy arculatának jellemzői a Budvár, Kuvar, kadicsfalvi Rez kiugró konglomerát (szarmata) sziklái (barlangokkal). Magasabb pontról nézve, szinte lehetetlen észre nem venni a Kuvartól a róm.

Budvár konglomerát sziklája. Kovács I. felv.

kath. temetőn a völgy felett elhuzódó párkányszerű terraszt, amely a Küküllő egykori magasabb szintjét jelzi s amelynek a társa túl-felől is, a kadicsfalvi—szombatfalvi részen feltalálható. Ezeknek kavics rétegei egészséges, bővizű forrásokat tartalmaznak.

A Küküllőbe beömlő Varga-patak a háta mögött kiüritett völgy törmelékeit hozta le s hatalmas legyezőszerűen szétterülő u. n. törmelék kupott rakott le. (Ez a domborulat a főtér körül jól észrevehető.) Hozzá hasonlóan, szemben a Szejke felől lejövő Sós-patak is rengeteg törmeléket hordott le.

A völgy legmélyebb pontjain, a Fekete-tótól lefelé eső részén sós források buggyannak ki. (Fernengel sósfürdő és a Jézus kápolna melletti sóskut és egykori Solymossy-féle sósfürdő!)

A boltozatszerűen gyűrt rétegek egyrészét képezik az itt Szováta-Homoródszentmárton irányában átmenő földgázás (metán) vonulatnak, amelynek jelét e sósforrások, állandó gázömlések, az iszapvulkánok (Szejkén és Szapulj Kati nevű hely a Farcád felé vivő út alatt) s a szombatfalvi temető alatti horzsakőnek használt dacitufa rétegek jelzik. A sós-zóna agyagos márgáját és a fölötte levő kemény konglomerátokat a közelben levő kövület lelőhelyek igazolják. (Fehér p.-nál s Árvátfalva alatt Cerithium, Cardium, Hydrobia, Tapes, Mactra, Ervilia fajokkal.) Az ezeket borító agyagos márga (téglavetők vannak benne) az egykori hargitai vulkán pontusi kitörések hamuját zárja magába vékony ($1-2 \text{ m/m}$) rétegek alakjában (160 körül van a számuk). Ezeket laza konglomerátok fedik (a Fekete-tó fölött Congeria és Melanopsis került ki belőle, épúgy a Szarkakő alatti árkokból is!)

*

Növényzet: A várost jellegzetes, főképen bükk, gyertyán- és tölgyfából álló kevert lomberdők veszik körül, amelyek közt a juhar, szil, berkenye, galagonya, nyír, nyár, fűz féleségek gyakoriak. Kisebb foltokban erdei és fekete fenyő ültetvények is vannak. Maga a háttér, a Hargita, majdnem tisztán lucfenyőből áll.

A Kuvar és Budvár szikláinak napsütötte helyein megtaláljuk a déli (Balkán, Kaukázus) zóna egy pár ritkább növényét is. Általában a változatos talajviszonyok miatt gazdag növényi élet sok értékes fajt rejteget. (l. Gönczy L. adatait.)

Állatvilág: Tudományos szempontból sok értékes adat került már innen ki s még szebb kilátások vannak a részletes kutatásokat végzők számára. Általános szempontból talán a vadászok szemüvegén keresztül tudjuk legjobban érzékeltetni az e tekintetben mondani valóinkat. Legjobb központ medve, szarvas, őz, farkas, hiuz, vadmacska, a havasok ritka szépsége a fajdkakas, mogyorós tyuk (császár madár) stb. vadászatára. Madarak közül a nagy víz miatt a vonuló madarak bőven fordulnak elő, épugy a nagy ragadozók is.

Pénzintézetek:

Banca Națională fiókja.

Udvarhelymegyei Takarékpénztár Rt.

Agrárbank fiókja.

„Safo” (Tisztviselők bankja)

Banca Populară.

Egyesült Ipar- és Jelzálogbank fiókja.

Banca Cetatea fiókja.

Általános Hitelbank fiókja.

Fontosabb személyi adatok.

Írók:

Bakóczy Károly, tanár.
Bíró Lajos, főgimn. igazgató.
Dobos Ferenc dr., tanár.
Dobrotá M. Octavian, szerkesztő.
Ébert András, tanár.
Hinléder Fels Ákos dr. szerkesztő.
Halmágyi Samu, tanár.
Józsa János, tanár.
Kertész Albert, ny. tanító.
Kiss Elek, tanár, zeneszerző.
Lévay Lajos dr., tanár.
Nyirő József, szerkesztő.
Peltzer Vilmos dr. várm. főj., zenesz.
Révay György, ny. főbíró, zeneszerző.
Ion Steriopol, áll. lic. igazgató.
Maria Steriopol, tanárnő.
Szabó András, ny. koll. igazgató.
Tamás Albert, ny. főgimn. igazgató.
Vajda Ferenc, tb. ref. esperes.
Ioan Vintila, szerkesztő.
Tomcsa Sándor, szerkesztő.
P. Trefan Leonárd.
(l. még lapszerkesztők.)

Műszaki — gazdasági szakemberek:

Asztalos Kálmán, v. főmérnök.
Hager Gyula, főerdőmérnök.
Hann Ferdinánd, ny. műszaki tanácsos.
George Nestor, bányamérnök, iparisk.
igazgató.
Páll János, ny. erdőtanácsos.
Ioan Roşculeţ, főerdőmérnök.
Dr. Sebesi János, okl. mérnök, ny. alispán
Török Arthur, főmérnök, várm. áll. épít.
hiv. főnöke.
Vajda Ákos, ny. főerdőtanácsos.
Weigel Mihály, mérnök.
Csernik Andor, villanyt. igazgató.
Gyerkes Mihály, kertgazd. szakelőadó.
Lakatos Tivadar, méhészeti és baromfi-
tenyésztési szakelőadó.
Rendek Géza, gazd. kam. igazgató.
Const. Winkler, v. gazd. hiv. igazgató.
Adleff Ernő, kerületi állatorvos.
Dénes Samu, ny. főállatorvos.
Dr. Lootz Frigyes, vm. főállatorvos.
Bányai János. geologus.

Festőművészek :

Gy. Füstös Ida.

Haáz F. Rezső.

Hátszeghy Arnold.

Mihăilescu Ioan, szobrász.

|| Marginean Adrian

|| Spanyol Pál.

|| Strutinsky Juliu

Székelyudvarhelyen megjelenő lapok :

Buletinul Oticiāl, megyei hivatalos lap
XXXI. évf. Egy évre 425 L.

Gazdasági Érdekeink. VI. évf. Félhónaponként. Egy évre 80 L. Szerk.: Sz. Szakáts Péter.

Harangszó. Téli ref. egyházi lap. XIII. évf. Egy évre 35 L. Szerkeszti: Márk Mihály.

Hargita. Hetilap. IX. évf. Egy évre 100 L. Szerk.: Asztalos Dénes.

Gazdalap. Gazdasági havilap. Most jelenik meg. Egy évre 48 L. Szerkeszti: Gyerkes Mihály,

Școala Practică (románul). Szerk.: Marginean Adrian. VIII. évf., havonként.

Secuimea (románul) hetilap. III. évf. Egy évre 150 L. Felelős szerk.: Gh. Gârnețiu.

Székelység. Székelyföldet és népét ism. havi folyóirat. Egy évre 100 Lei. Szerk.: Bányai János.

Székely Közélet, hetilap. XVI. évf. Egy évre 120 L. Szerk.: Tompa László,

Unitárius Szószék, negyedévi folyóirat. XXVI. évf. Egy évre 100 L. Szerk.: Sigmond József.

Gyógyító tényezők.

Orvosok :

- dr. Böhm Jenő, városi főorvos, és dr. Böhm Jenőné, Bul. Reg. Carol II. (Uj-ut) 14. **(96)***
dr. Crișan Andrei, nőgyógyász, Bulev. Reg. Ferdinand (Kossuth-u) 31. **(10)**
dr. Dienesch Hugó, Bulev. Reg. Ferd. (Kossuth-u.) **(8)**
dr. Hartwig István, Bul. Reg. Ferdinand (Kossuth u.) 36. **(21)**
dr. Mezey Ödön, Piața Regina Maria (Főtér) 17.
dr. Orbán Domokos, Str. Prințul Nicolae (Árpád-u.) 6. **(53)**
dr. Pop, Aurel, vm. főorvos (hiv. helyiség a Prefecturán) **(46)** lakása : Orbán B.-u. 94.

Fogorvosok :

- dr. Vánky Kálmán, Bul. Reg. Carol II. (Uj-ut) 7. **(95)**
dr. Weisz Richárd, Bul. Reg. Ferdinand (Kossuth-utca) 9. **(16)**

Vármegyei közkórház : **(67)** Str. Pr. Elisaveta (Bethlen-u.) 71. Alap. 1885-ben.
70 ágy. Röntgen, diaterma, műtő-terem. Igazgató-sebész : dr. Valér Ungureanu,
belgyógyász : dr. Virgil Botezanu, fogorvos : dr. Șasa Ungureanu.

dr. Imreh-szanatórium **(63)** Str. Princ. Elisaveta (Bethlen-) 10. Főként sebészeti és nőgyógyászati célokra modernül berendezett intézet. Röntgen, kvarc és diaterma kezelésekkel.

Gyógyszertárak :

- Koncz-gyógyszertár, Piața Regina Mária (Főtér) **(30)**
Ziegler-gyógyszertár, Bulev. Regele Ferdinand (Kossuth-utca) **(17)**

* A zárjelbe tett vastag számok a térkép hasonló számozásaira vonatkoznak.

Fürdők:

Fernengel-féle Sósfürdő (régén Gergely). (113) Természetes kénes sós viz, mely vasat és jódot tartalmaz. Rheumás, hüléses fájdalma knál kitűnő hatásu. Meleg kád fürdője egész éven át nyitva (téli kura is.) Szép parkirozott környezete miatt kedves kiránduló hely, közvetlen a város mellett, a Budvár alatt feküdvén.

Innen nem messze van a Kollégium-kert mögött, a vasuti sinek mellett a Fekete-tó (112) sós, földgáz as hidegfürdő medencéje. (Kádfürdőkkel is).

Szejk e a parajdi ut mellett. 568 m. a t. sz. f. a hires petroleumos szagu ivóborvizével, amelyet a város lakói napi ivóviznek használnak s a kénes fürdőjével. (Hideg medence- és kádfürdők.) Reuma, köszvény, kronikus gyulladások, női bajoknál jóhatásu.

Tisztasági célt szolgál s állandóan nyitva van a villanytelep mellett i porcelán kádfürdő.

Napkura, strandolás.

A Küküllő mentén sok szabad fürdőhely van! A város felső végén (81) jó homok strandfürdő s a sétatér en meg uszoda áll (93) a nyaralók rendelkezésére.

Szórakozási alkalmak.

A szokásos vidéki nagyobb város szórakozási alkalma itt is megtalálható. Kávéház, cukrászda, kitűnő cigányzene, színház, mozi (hetenként négyszer), sétatér, fürdők, sport (tennisz, fotbal Hargita bajnokcsapatával, csolnakázás), vadászat, halászat (pisztráng horgászat!), rákászat. Téli sportok hazája Udvarhely! Ródl i-, korcsolya-, sí-verse nyek országos viszonylatban is elsőrendű szereplőkkel; a Szejk e mellett van az ország második számottevő sí-ugrósánca!

Fernengel sós-vasas, jódos fürdő a Budvár alatt.

Hankó Vilmos szerint 1 liter vízben van:

Natrium-klorid (Konyhasó)	— — —	18.1288 g.
Calcium	" — — — — —	1.1138 "
Magnesium,,	— — — — —	0.5521 "
Kalium	" — — — — —	0.0155 "
Lithium	" — — — — —	0.0036 "
Vasbicarbonat	— — — — —	0.1901 "
Mangan	" — — — — —	0.0038 "
Kovasav	— — — — —	0.0666 "
Jód	— — — — —	nyomokban
Összesen :		20.1644 g.
Szabad széndioxid	— — — — —	625 cm ³

Erős földgázömlések!

Kádfürdők: I. oszt. 23 Lei, II. oszt. 18 Lei.

Vendéglő olcsó árakkal!

Lassan, de biztosan szállítja a SZEJKE-VIZET házhoz minden reggel, korsóját havi 50 leiért az ősz motor!

Az Ugron-kuriában napi 80 leiért lehet kapni teljes ellátást!
Fenyves park! Szejke-fürdő közelében!

Közlekedés.

Az Odorheiui-Székelyudvarhelyi szárnyvonalra Sighișoara-Segesvár és Vânător-Héjjasfalva állomásain lehet átszállni. A nyáron közlekedő napi 3 vonatpárhoz állandó jó összeköttetés a fővonalról. A városba érkező a főtérhez közeledő megállónál szállhat ki. **(102)** (hordár, bérkocsi). A személy podgyással utazók a nagy állomásra **(70)** kell tovább utazzanak.

Az 1933. évi nyári menetrend:

Sighișoara-Segesvár	↓ 7 ⁰⁵ , 17 ⁰⁵ , 20 ²²	↑ 6 ⁴⁷ , 15 ⁵⁰ , 23 ¹⁵
Odorheiu-Székelyudvarhely	↓ 8 ³⁹ , 19 ²² , 21 ⁵³	↑ 5 ¹⁰ , 13 ⁴⁵ , 21 ⁵⁵

Vasuti kedvezmény érvényes május 15-től okt. 1-ig. Megérkezéskor a jegy lebélyegeztetendő az állomáson, ép úgy az elutazásnál is. Csak 15 napi ott tartózkodás után érvényes visszautazásra. A kedvezményt élvező fürdőhelyek jegyzéke még nem jelent meg, de valószínűen, mint eddig, úgy ezután is azok közt lesz Odorheiu-Székelyudvarhely is.

Bérkocsi állomás: București-szálló előtt. Viteldij a vasuti állomásra 30, a vasuti megállótól (vagy egy negyed órára) 25, egy órára 60 Lei.

Autó állomás a Kassay-bodega előtt. Viteldij a vasuti állomásra 40, egy órára 6 km.-en belül 100 L. Csoportos kirándulásokra az autobuszvállalatoknál lehet nagy kocsit bérelni.

Elhelyezkedés.

A városba érkezők jelentkezése. Belföldiekről a házigazda állít ki bejelentő lapot. Külföldiek személyesen jelentkeznek utlevelükkel és 2 Leies repülőbélyeggel a Politián (városháza épülete) (56) 8 napon belül. A vidékre menők a csendőrségnél s azután a 2 Leies repülőbélyeggel a szolgabiróságnál (Várm.-ház, Pretura, fsz. jobbra). (45)

Szállodák: București, Transylvania, Gen. Moșoiu, Dacia, Traian.

Polgári vendéglők az előbbi helyeken kívül szállóhelyekkel is: özv. Bodrogi Sándorné, özv. Ferenczy Istvánné, Asztelos, Orbán és Markovits, Ferenczy Károly, Ferenczy Ferenc, Gáspár Teréz, Csép, Gidáli, Citi, Cristea, Csizmadia Ipartárs., Kassay-bodega.

Turistáknak, szerényebb igényű kirándulóknak ajánlatos az olcsó rom. kath. internátust felkeresni. (Feltételek l. ott.)

A nem átulazóknak igen ajánlatos az olcsó és tiszta magánházaknál elhelyezkedni (havi 400—800 lei). Étkezésre igen ajánlhatók az olcsó és izletes házi kifőző helyek (ebéd egy hónapra kb. 600.—, reggeli, ebéd, vacsora 1000.—) Rituális koszt is kapható.

Kedvező fizetővendég akció!!

Úgy a heti, mint az országos vásárai is valóságos néprajzi látványosság számba mennek s olcsón népipari tárgyak vásárolhatók.

Heti vásár minden kedden.

Országos kirakóvásár: márc. 22., június 19., október 4., dec. 21.

Autóbusz összeköttetések:

a) Mindennapiak:

Kassay-bodega elől (26a)	Braşov-Brassóba, Baraolton-Baróton át ind.	{ 5 ➡ 15 ➡	érk. 9 ³⁰ Sétatér 18 ³⁰ ind.vissza
		8 ³⁰ 20 ³⁰	érk. 4 16
	Sovata—Szovátára ind.	16 ³⁰ ➡	érk. 19 ³⁰ Kaszinó
		8	érk. 5 ind.vissza
	Târgu-Mureş-Marosvásárhelyre Cristur-Szé- kelykeresztur, Bălauşeri-Balavásáron át ind.	14 ➡	érk. 16 ³⁰ Transylv.- szálló
		8 ³⁰	érk. 4 ind.vissza
	Sighişoara-Segesvárra ind.	6 ³⁰ 4 ³⁰ ➡	érk. } 9 Csillag-sz. 7 ind.vissza
	Transylvania-szálló (20)	14 ³⁰ 21 ³⁰	érk. } 12 ³⁰ 19 ³⁰

Zetea-Zetelakáról indul 7 órakor omnibusz érkezik 9 óra, mely délután 13 órakor indul vissza a Gen. Moşoiu-szállodától.

b) Időnkénti közlekedéssel:

Mercurea Ciuc-Csikszeredába ind.	6 ³⁰ ➡	érk. 8 ³⁰ Európa szálló
Transylvania-szálló hétfő, szerda, szombat	16	érk. 14 indul vissza
Lueta-Lövétéről indul kedden reggel autóbusz Mereşti—Homoródalmás, Mărtinuş-H.-szentmártonon át. Vissza indul a Nyomda R. T. üzlete előtt, 15 óra.		
Szentkeresztbányáról ind.	7 ³⁰	érk. 9 ó. Gen. Moşoiu sz.
kedd, csütörtök, szombaton	18	érk. 16 ó. indul vissza

PREFECTURA-VÁRMEGYEHÁZ.

Kovács István felv.

Séta a városban.

(A vastag számjegyek a térkép adataira vonatkoznak.)

A. (L. térkép I., II., IV.) A város **Főtere** a mai parkirozott alakját a világháború után kapta. A tér alsó sarkán szemünkbe tűnik a *Szent-Ferencrendiek temploma, zárdája és szerafikuma.* (49) A ferencrendiek, vagy ahogy a nép nyelvén szokták nevezni őket, a *barátok*, Székelyudvarhelyen többször megfordultak már a reformáció előtt. A reformáció után azonban állandó szolgálatot teljesítettek. Véglegesen 1706-ban telepednek le. A mostani kolostor és a két tornyu templom építése 1712-ben kezdődött és 1779-ben fejeződött be. A róm. kath. egyház *elemi fiúiskolája* kezdetben a rendházban volt, melyet később a mai épületbe (39) helyeztek át. (Barátok iskolája), 1927-ben 2 világi tanító vette át a tanítást. 1928-ban alapították a Szerafikumot a rendi növendékek nevelésére. Házfőnök: *P. Genszky Jukundian.*

Szemben van a *Csizmadia társulat vendéglője*, (50) mely összejövetelek, estélyek rendezésének kedvelt és olcsó helye.

Az alsó cementezett piacrész a zöldség és gyümölcs elárusító helye. Sarkon van a *Ganz-villamoscég* irodája és állandó inspekciós szerelője. (Éjjel a kapunál világított tábla!) Ezen a soron emelkedik a *Prefectura-Vármegyeháza.* (45) 1896-ban épült palotájában vannak a megyei hivatalok, tanfelügyelőség, szolgabíróság, főorvosi, fő-

állatorvosi, mérnöki hivatalok. Minerva-nyomda. A nagyteremben van a román istentisztelet. Második emeleten a prefektusi lakás. Prefektus: dr. Gheorghe Bărbat.

A Főtér felső részén van a ref. templom. Az egyház alapításáról először az 1563-iki tordai országgyűlésen van szó, mely elrendeli, hogy az akkori r. kath. templomot felváltva kell használniok. Ezzel száz évnél tovább tartó viszálykodás kezdődött el. 1630-ban fejedelmi rendeletre közös erővel új templom épül a reformátusok számára, kőalapon és fából. 1781-ben épült fel a mai templom. Az egyház birtokában sok értékes urasztali terítő és kegyeszer van. Lelkész: Vajda Ferenc, tb. esperes. A templomtól délre emelkedik a

177i Ref. Kollégium. (32, 33) 1672-ben alapította Bethlen János gróf, 1768-ban Kiss Gergely átépíttette az épületet (emlékoszlopa az udvaron), 1832-ben főiskolává fejlesztik. 1888-ban megint átépítik. A régi, internátusnak megmaradt épület mellé az új palota 1912-ben épült. (Kiválóbb tanítványai voltak az intézetnek: Cserei Mihály, Orbán Balázs, Barabás Miklós, Bartha Miklós, Benedek Elek stb.) 1927-ben az ősi kollégium ref. tanítónőképzővé alakul át s modern felszerelésével, vezetésével minta intézete lett az országnak. Az új épületben van a kb. 50.000 drb.-ból álló könyvtár, mely XV—XVI. századbeli munkákban gazdag. Alapját 28 könyvvel Apafi fejedelem vetette meg. Érdekes unikuma a Balassa Bálint Istenes éneke c. munkája itt megmaradt egyetlen példánya. Értékes gyűjteménye a Néprajzi muzeum. Látogatók jelentkezzenek szervezőjénél, Haáz

Rezső tanárnál (régi épületben). A tanári teremben Barabás Miklós-nak 7 eredeti festménye van. Int. dijak egy évre 3980 Lei. Internátusi teljes ellátás 9500 Lei. Igazg.: dr. Váróné Csathó Gabriella. — Gyakorló el. iskola a régi épületben 4 tanítóval. Ig.: Benkő József.

Mellette van az állami románnyelvű el. leányiskola és ovóda (34) 6 tanítónő és 2 óvónővel. Igazg.: Amalia Mohanu.

A ref. templom mögötti gabonapiacon átmelve, a sarkon találjuk a Róm. Kath. Leánynevelő intézet (40) egyemeletes csinos, tiszta épületét. E leányiskola létesítésének eszméjét még 1859-ben vetette fel Boér János országgyűlési képviselő s már a következő esztendőben (1860. dec. 3.) csikcsatószegei Csátó József (1818—1870), udvarhelyi plebános fáradozása folytán meg is nyílt 83 növendékkel. Az intézet vezetését kezdetben világi tanerőkre bízták, míg 1881-ben az irgalmas nővérek vették át. Az apácák letelepítése és a jelenlegi iskola épület felépítése (1881.) Fogarassy Mihály erdélyi püspök érdeme. Az intézetet s a bent levő elemi leányiskolát most 7 nővér vezeti s a tanévre a más iskolákba átjáró növendékeket is felvesznek havi 800 Leiért. Főnöknő: Izsáky M. Edilburga.

Vele szemben a R. Kath. Internátus (fiunövelde, konviktus.) (35) Alapítása egybeesik a vele szoros összefüggésben levő főgimnázium alapítási évével, tehát a XVI. vége (1593). Miként a gimnázium, úgy az internátus is a harcos jezsuitáknak köszöni létét. A székely ifjaknak ezrei kaptak és kapnak itt teljes ellátást, részben ingyen, részben pedig bizonyos fizettség ellenében. Többször váltott épületet, míg a

Plebánia templom, Róm. Kath. Főgimnázium, Róm. Kath. Finevelő intézet
a Szent Miklós hegyén!

Kovács István felv.

maiban véglegesen elhelyezkedett. Egy emeletes épülete és egészséges fekvése kitűnő hajlékul szolgál a főgimnáziumba járó növendékeknek. Böven van hely 150—200 növendék részére is. Teljes ellátás (négyyszeri étkezéssel) havi 670 Lei. Igazgató: *Frölich Ottó*. — Atulazóknak és turista csoportoknak kosztot és szállást ad az igazgatóság napi 50 Leiért (szállás 15 L., koszt 35 L.). Lehet tisztán csak szállást vagy ételmet kapni. Róm. kath. óvoda az épületben.

Róm. Kath. plébánia templom a Szt. Miklós hegyén. (37) Egy tornyu, XVI. Lajos korabeli stilusu (a barokkstil egyik válfaja) és három hajóju templom, melynek hossza 38, szélessége 18 és torony magassága 45 méter. Ez a templom kadicsfalvi Török Ferenc (1731—1804) plebános buzgólkodásának eredménye. Építését 1788-ban kezdték meg és 1793-ban fejezték be. (Az első templom még a XV. században épülhetett.) Főesp.-pleb.: *Pál István*, prelátus. (38)

Mellettevan a *Róm. Kath. Főgimnázium. (36)* Történetében három korszakot vehetünk fel: I. Jezsuita kor v. a küzdelmek kora (1593—1773). II. Világi papok kora v. a fejlődés kora 1773—1850). III. Nemzeties irány kora v. a virágzás kora (1850—napj.) Az intézetet a Báthori István erdélyi fejedelem és utóbb lengyel király által Erdélybe hívott jezsuiták alapították. A jezsuita korszakban az intézet tanárai közül kiváltak *Marosvásárhelyi Gergely*, aki Canisius Kátéját fordította magyarra. Ő az intézet tulajdonképpeni megalapítója. Az iskola mindjárt az alapítás évében (1593) 100 tanulóval nyílt meg. A jezsuitarend eltörlése után (1773) a Főkormánysház kebelében alakult Catholica

Comissio vette át az intézet gondozását, világipapokra bízván a vezetést. A világi papok korszakában sokoldalú tevékenységükkel kiemelkedtek: kadicfalvi *Török Ferenc* (1731—1804) igazgató és templomépítő nagypap és *Zsombori József* igazgató (1817—1822), jeles szónok és író. (Három kötetet kitevő prédikációi ma is figyelemre méltók.) A mai modern épületét 1910-ben építették, központi fűtéssel és vízvezetékekkel. Gazdag könyvtárral és szertárakkal. Az intézet ritkaságai közé tartozik a „Székelyudvarhelyi Kodex” néven ismert kézirat, mely Nyujtódi András ferences atya műve 1526-ból. Az intézet magyar tannyelvű, nyilvánossági joggal joggal bíró fiu-főgimnázium. Az ifjuság létszáma 200 körül forog. Igazgató: *Biró Lajos*.

Róm. Kath. Temető. (116) A gondozott és izléseesen elrendezett temető a róm. kath. templom és róm. kath. főgimnázium háta mögött terül el. A félkör alakú temetőt négy ut szeli át. Benne örök álmukat alusszák a következő említésre méltó nagyobb férfiak: Kadicfalvi *Török Ferenc* (1731—1804) igazgató és templom építő nagypap, *Zsombori József* (1783—1822) plebános, híres egyházi szónok és tudós, *Fancsali Dániel* (†1838) plebános, történetíró, *Boér János* (1818—1888) országgyűlési képviselő s érdekes véletlen folytán borsodmegyei *Kiss Ferenc*, Bem tábornok kürtöse.

A Főtérhez közeli utcák szinte konzerváltan mutatják az ős, Udvarhely városát. Mindjárt az utcára kinyíló udvarnélküli házak sajátos tipust képviselnek (fatornácos, kiugró ablakos ősi építkezés). Egy ilyen környezetben van most a régi *Csonka vár*

(84) bástyákkal és várfalakkal körülvett területén az áll. *liceum* és internátus épülete, amely 1893-ban épült az 1871-ben alapított főreáliskola számára. Az északnyugati bástyán még most is látszik az építettő fejedelem János Zsigmondnak címerét és óvó-intő latinnyelvű felírását tartalmazó lekopott kőtáblája. Az állami líceum 1923-ban nyílt meg, román tanítási nyelvvel. Igazg.: *Ion Steriopol*. Internátusi díj egy évre 10.000 Lei. Iskolai díjak 1730 Lei.

A törvényszék és a Csonkavár közti utcában van (Str. Pr. Nicolae Árpád-u.) a *Polgári Önképző Egylet* (54) székháza, játszó- és olvasóteremmel és gazdag könyvtárral, melynek a külön kezelt Betegh Pál által ajándékozott részében sok székelyföldi jelentőségű munka van! Az egylet az 1872-ben alakult Polgári Olvasókör és a nagyemlékü Solymossy Endre által 1890-ben alakított Iparos Önképző és Segély Egyletnek 1898-ban történt összeolvadásával keletkezett. Kulturális jelentőségét emelik a minden télen tartott sorozatos előadásai (a székely témák kiemelésével.) Jótékony hatással működik a gyakorlatusan megszervezett Temetkezési Alapja (850 taggal), mely halálozás esetén befizetett 12 L. mellett 8000 Lei segélyt fizet ki azonnal. Külön alapot gyűjt az Aggmenház számára is. Az Egyesület tagjainak száma 700, tagsági díj havi 10 Lei. Elnök: *Csiky Albert*.

B. (Lásd. térkép I—I.) A város kereskedelmi életének a Bul. Ferdinánd—Kossuth-u. (a régiek Botos-utcája) a középpontja, tele üzletekkel. Széles aszfalt járdája a kedvelt korzóttere, — főként katonazene idején — a város lakósainak.

A keleti soron a taxiknál van a *Könyvnyomda R.-T.* (27) (Alap. 1919.) Könyvkereskedés hirdetésekkel, nyomda és a Székely Közélet szerkesztőségével és kiadóhivatalával. Igazgató: *Jodál Lajos*. — Mellette van a

Kassay Bodega. (26a) a Hargita Turista Egylet gyülekezési helye. Kirándulóknak felvilágosítással szolgálnak. Jó hírű vendéglő. Előtte benzinkút és autóbusz induló állomás. — Tovább a megyei

Mezőgazdasági Kamara (25) az emeleten, meteorológiai megfigyelő állomással. Igazg.: *Rendek Géza*. — Szomszédja a

Román tiszti kaszinó (24). Elnöke: *Brutus Benția*, alezredes.

Vele szemben van *Kovács István*, a turista egylet ügyv. elnöke. Fényk. szaküzlete. (13) Vállalja az amatőr felv. kidolgozását. Fényk. cikkek kaphatók. Kirándulási ügyekben felvilágosítással szolgál. — Lejebb találjuk a

Kereskedők Társulatának (12) olvasótermét és könyvtárát. (Alakult 1867-ben. 210 tagja van.) Elnök: *Becsek Aladár*.

Mellette van az udvarban a *Globus-nyomda*. (11) Tulajdonos: *Csiky Albert*.

A keleti oldalon posta, táviró, telefon (9) épülete után jő az

Udvarhelymegyei Takarékpénztár Rt. (8) (Alap. 1881. Részv. tőke 25 millió. Betét forgalom 47 millió. Vezérigazgató: *Becsek Aladár*). Emeletén van az állami román tan nyelvű leánygimnázium. Alap. 1884. Igazgatónő: *Paula Dumitrescu*. — E soron lefelé sétálva kertben belül van a

Gör. Kath. Templom. (6) A gör. kath. egyházközségnek első temploma fából volt építve, még pedig az egyesülés első éveiben. (1700—1705). Alapítója Görög András, aki a XVII. sz. végén vásárolta meg azt a helyet, amelyen ma is áll a gör. kath. templom és a lelkészilak. A fatemplom helyébe 1800-ban a görög katolikusok kiváló püspöke Bob János (1739—1830) kőtemplomot építtetett. Ez a templom ma már nem használható, mert omladozófélben van. Az általam a történelmi emlékek sorába iktatta. Lelk.: *Iuliu Laslo*, főesp.

A sarki épület a *Hargita* szerkesztősége. (5)

Az utca kanyarodónál van a *kaszárnya* (2) épület-csoportja. Az utcára nyíló ajtója a *Cercul de Recrutare* (Katonai parancsnokság, a katonai jelentkezések helye).

A kaszárnyával szemben a *Kuvar* szarmata konglomerat kőszikláján van a **hősök emléke** (114) 285 ismeretlen hős csontjával. A sziklapad alsó végén találjuk a felhagyott, egykori Solymossy-féle sósfürdőt, a sós kútát és sós növényekkel borított rét szélén a *Jézuskápolnát*. Ez utóbbi keletkezésére biztos történelmi adatunk nincs. Stílusa a XIII. századbéli egyházi építkezésekre vall. Görög kereszt alakú építmény, kő védfal övezi, amely az őrházzal együtt 1830-ból való. A kőfal belső oldalán Krisztus keresztútjának állomásképei (stációk) függnek. A XVII. századbéli táblás festett mennyezetét 1903-ban sajnos, kicserélték (az eredetinek képét szerencsére Malonyai megmentette. Magyar Nép Műv. II. k.)

JÉZUS KÁPOLNA.

Kovács István felvétele.

Vasárnapi istentiszteletek:

Gör. kel. és gör. kath.: Prefectura-Vármegyeház nagytermében, 10 ó. — Róm. kath.: a) Plebánia templomban 8, 9, 10; b) Ferenciek főtéri templomában 7, 9, 11 ó. Ref.: 10 és 18 ó. — Unitár.: 10 ó. — Luth.: (minden második vasárnap, németül) 10 ó. — Izr.: minden szombaton 9'30 o.

C. (Lásd térkép II—II). A Főter közelében, a Kőkeresztnél van a Magyar Párt hivatalos helyisége és olvasóterme (51). Alakult 1922-ben. Elnök: dr. Jodál Gábor. Az innen benyíló

Str. Mihaiu Viteazul-Király-utcában van az állami román tan nyelvű fiuiskola 6 tanítóval. Igazg.: Iuliu Boțco.

A Str. Pr. Elisaveta-Bethlen-utca kezdetén van a törvényszék (56) épülettömbje, melytől az állomás felé haladva, balról, az Imrehszanatóriumot (63) elhagyva, egy régi faragott székykaput látunk. Ezzel szemben a jobb oldalon, a hatalmas vaskapun át, a domboldalon elhelyezkedő parkszerű református temetőt (117) kereshetjük fel, melynek a közepén a szegények részére már régóta menház állott fenn. A jelenlegi épületét Tamászovits Domokos és neje Követsi Róza építtették 1893-ban. A szegények napi ellátásáról a ref. nőszövetség tagjai gondoskodnak.

Unitárius templom (65) épült 1908-ban, bazilika stilben, Pákei Lajos tervei szerint. Az egyházközség 1872-ben alakult, mint Kénos filiája. 1905-ben lett önálló. Lelkész: Sigmond József.

Az unitárius templomtól a vár felé menve találjuk a Székely Dalegylet székházát. (64a) Alakult 1873-ban. A régi jóhirű dalkar országos viszonylatban is elsőrendű szerepet vitt. (Országos verse nyeken 7 izben nyert elsődíjat.) Az erős férfikaron kívül van fúvós- és filharmonikus zenekara és énekes műkedvelő csoportja. Elnök: Dr. Gönczy Gábor, karnagy: Ungváry János.

Az unitárius templom után kérünk a fapiacra, (74) amelyen

feltűnik a nagy tűzoltó-torony és szertár (modern motor tűzifecsken-dővel). A vasuti töltés tulsó oldalán van az állatvásártér.

A fapiac nyugati során van a Ganz cég által bérelt városi villanytelep. (74) (Építettett 1908.) 220 Volt lámpa feszültségű és 440 Volt motorikus egyenáramot szolgáltat. A hajtóerőt 280 lóerőt (Hp) szolgáltatja 2 drb. szívógáz (à 100 Hp.) és 1 nyersolajmotor (à 80 Hp.) Fogyasztók száma 1100 (Ára à Kw. 15'20 Lei világításra, géphajtásra 10'—) 30 drb. kis motor 1—15 Hp. és 5400 izzólámpa à 25 Watt van használatban.

A fapiacra néz a *Primaria-Városháza* (66) emeletes épülete. Polgármester : dr. Réty Imre képviselő. Földszinten a *Politia-Rendőr-ség* van elhelyezve. Főnök : Ioan Nemes.

Mellette szép park közepén fekszik a vármegyei kórház. (67) (Leírását l. előbb a gyógytényezők közt.)

Szomszédos vele a *Lakatos Tivadar ny. városi tanácsos mér-hésze és baromfi tenyészete*. (68) Méhei a saját találmányu Hargita elnevezésű, 4-féle rendszert egyesítő kaptárakban vannak elhelyezve (álló, fekvő, bővített és amerikai rakodó rendszert magába foglaló.)

Tovább pár lépéssel balra már a nagy vasuti állomást érjük el. (70) Környéke fatelepekkel van tele. (72, 73, 75, 77)

D. (Lásd térkép V—V.) Az Orbán Balázs-utca kezdetén van az *ipariskola* (88). 1893-ban alapítottattott Hargita Nándor kiváló szobrászművész vezetése alatt agyag- és kőipari szakcsoporttal. (Kiválóbb növendékei: Ilkei Henrik bányaigazgató, Tompa Mihály gyártulajd., Rápolthy Lajos, Siklódi Lőrincz, Csiszér János, Orbán Antal, Sinkó András stb. szobrászművészek, József Jenő művezető, József Dezső rajztanár, festőművész stb.) Az iskola munkái a budapesti (1896), brüsszeli (1897), milanói (1906) torinói kiállításokon magas kitüntetésekkel s a párisin (1900) a Grand prix-et nyerte el. Vidékünk kő- és fazakas iparának felnemesítése az iskola hatásának köszönhető.

1924. évtől agyagipari, szobrászati és faipari szakkal működik tovább, kiváló szakemberek vezetésével. Növendékei az elemi iskola IV. osztályából vétetnek fel s 5 évi tanulmányt végeznek. (Kintlakóknak iskolai illeték 400 Lei, internátusi költség egy évre 4000 L.) Emléktárgyak olcsón! Igazgató: *Georghe Nestor*, bányamérnök.

Az Orbán Balázs-utcán kifelé menve, jobbról a szombatfalvi *Gazdakör Népházát* (110) láthatjuk, mely a 75 tag szorgalmas, példátadó munkájának az eredménye (1928). Elnök: *Elekes Péter*.

Az innen nyugatra kimenő mellékutcában van *Fejér István* 130 családból álló s nagy Boczonádi 42-es kaptárakban elhelyezett mintaméhészete. (109)

Kellemes üdülőhelye a városnak a küllőmenti szép *sétatér* (93) kioszkkal, csolnakázóval (92), tennispálya és télen korcsolyapályával (94). Zene.

AZ ŐSI SZÉKELY GALAMBBÚGOS KAPU.
(Str. Pr. Elisaveta-Bethlen-utca 34. sz.)

Kovács István felv.

Szomszédságában van a Hargita Testedző Egylet tribünös sporttelepe, (97) amelyen bajnok futbal csapatával több nemzetközi mérkőzés is volt. Az egyletnek ezenkívül tennisz, atletikai, téli sport, turista osztálya van. Alapított 1921-ben. Taglétszám kb. 500 (tagdíj minim. havi 5 L.) Elnök : Becsek Aladár, ügyv. főtitkár : Biró Gyula.

(Az itt fel nem sorolt adatok a térképen találhatók meg!)

Kirándulások.

Félnapra : *Budvára* (634 m.) a sósfürdő fölött emelkedő csupasz konglomerat sziklán, a hagyomány szerint a székelyek főrabonbánjainak lakóhelye, amely az 1241-iki tatárduláskor pusztult el. (Neve szláv nyelven „Örvár“-t jelent!) Ősemléktelep maradványaival. Ma katonai lövőtér. A délre néző oldalán barlangok. Nálánál magasabb a szomszédos Csicsér (773 m.) erdővel borított, tetején őrtorony lehetett. Az udvarhelyiek legkedvesebb kiránduló helye. A két hegy közt levő szikla szurdok érdemes bejárásra. Ebben van egy aranybányának (?) már 150 évvel ezelőtt felhagyott tárója.

A Szejké felé vezető út fölött nyugatra van a már messziről látszó *Ugron-kripta* (kilátó hely), ahol Ugron Gábornak, a nagy székely politikusnak a hamvai nyugsznak.

A Farczádra vezető út alatt, a Simó féle csüárnél van az iszapot turó „Szapulj Kati“ nevű iszapvulkán.

Szejké-fürdő kénes fürdőjével (kád és uszoda) s petróleumos szagu borvizéről ősidőktől fogva ismeretes. Itt írta meg Orbán Balázs

a székelyföld monografiáját. Az egykori lakóházától keletre a domb oldalán már messziről látszik a hamvát takaró s Haáz Rezső művészi tervei alapján készült siremléke, a székelység zarándokló helye. Közel van Lengyelfalva, a szülőhelye (1829), ahová a parajdi útról bekanyarodva találjuk az ország második si-ugró sáncát.

Kadicsfalvi Rez (676 m.) kilátóhely (tetején barlang). *Sükői Reztető*. Kilátóhely. (932 m.)

Szarkakő (887 m.) a városból legkönnyebben a Kőkereszt-téren felül, Szentimrén keresztül közelíthetjük meg. A 40 m. magas partfala vulkán törmelékből van felépítve, ahol az egykor valószínűen szarkáktól lakott fészek-lyukakban most csókák tanyásznak. A tetejéről pompás a kilátás. Itt bontakozik ki teljes szépségében a Hargila vonulat. Megkapó az itt végződő magas fennsík (plató).

A *róm. kath. temető*, *Kuvar teteje* a hősök siremlékével közeli szép kilátó helyek. Vonattal könnyen elérhető helyek *Bögöz*, a ref. templom falfreskóival és rovásírásával. Az állomás közelében az ősi székely nemzetgyűlések helye, az agyagfalvi rét.

Porumbeni Mari-Nagyalambfalvi lesuvadt hegy az érdekes Ráktavával.

Cristur-Székelykeresztúron a középkori falfreskós *róm. kath. templom*, a Gyárfás-kuria, hol Petőfi Sándor az utolsó éjjelét töltötte (emléktáblával), mellette sósfürdő.

Filias-Fiátfalván a régi Ugron várkastély és műkertészet. A falun alul a Fehérszék nevű helyen iszapvulkánok. Sósfürdő.

Egy vagy több napos kirándulási helyek. (Ajánlatos figyelemmel kíséni az oklándi autobus-vállalat üzlete előtt kitett hirdető táblát). Főbb helyek: *Firtosvára* (kilátóhely), oldalán a mondás Fehér-lóval, közelében az ősi székely rovásírásos templommal. *Korond-fürdő*, (ivó borviz, fürdő, sósviz, aragonitbánya és csiszoló gyár, emléklárgyak vásárlására alkalmas hely). *Korondfalu* néprajz, tapló és fazakas ipar, az unitárius temetőben ősi székely kopjafa siremlékek. *Hollókő*, *Sólyomkő*, fent a platón érdekes népelet. *Likaskő*. *Parajd* sóbánya, sószurduk, sótölcsérek (dolinák), sósbuvópatak, sóórló malom, *Rabsonné és Deszkás vára*, *Mezőhavas*. *Homoródalmási szikla* szoros és barlang, vár. *Lövéte* ősi néprajz. *Szentkeresztbánya* vashánya, olvasztó, öntőműhely és vashámor, *Lobogó és Dobogó fürdő*. *Máréfalva* néprajz, galambbugos kapuk, *Márévára*. *Zetelaka* néprajz, *Zetevára*, *Mágneses hegy*, *Gyöngyös kut*, *Higanybányák*, *Hargita-tető* (1801 m.), *Homoródfürdő*, *Földvár* (castrum) vizlopó csatornák a *Hargita* oldalán, fűrészmalmok). *Hargitaligetfürdő* az *Opálbarlanggal*, *Kérulyfürdő*. *Hargitafürdő* (csicsói Büdös) ásványvizek, szénsavas gázfürdők. *Derzs* unit. vártemplom XIII. századbéli freskók. *Kisbaczon* mellett az u. n. *Istenkasban* a borviz barlang.

Állandó és jó összeköttetés, mint jó központból a Székelyföld minden irányába. Szováta, Csicsói és Szentimrei Büdösfürdők, Gyilkostó, Tusnádfürdő, Szent-Anna tó, Torjai Büdösbarlang, Málnásfürdő, Előpatak felé.

Magazin „DÓRA”-áruház

kézimunka és pipere üzlete
Odorheiu, Bul. Reg. Ferdinand 1.

A legszebb és legolcsóbb ruházati
cikkeket

Hirsch Rudolf

divatüzletében szerezheti be
Odorheiu - Székelyudvarhely

Kirándulók figyelmébe !!

Mindennemű konzerveket,
hideg ételeket, u. m. sonkát,
szalámit és felvágottakat a leg-
jobb minőségben és jutányos
árban lehet vásárolni a

Kassay bodegában

Odorheiu, Bul. Reg. Ferdinand 16.

SÁMSON LAJOS

Odorheiu-Sz.-udvarhely, Gabona-piac.
Fűszer-, liszt-, termény- és talp-
kereskedés. **Ecetgyár.**

Miniszterium által engedélyezett
selyemgubó beváltó állomás!

Beváltók selyemgubókat
az állami beváltó hivatal árai szerint.

ifj. Császár Géza

Odorheiu, Str. Pr. Nicolae-Árpád-utca 4.

Miess Testvérek R T.

bőrkereskedés

Odorheiu

Bul. Reg. Ferdinand (Kossuth-u.) 2.

Központ és gyár Braşov.

Nagy választék mindennemű bőr- és
talpárukban, úgyszintén utazó bőröndök,
táskák, női ridikülök és férfi bőrovekben.

Szolid árak!

Dobrainál

készülnek
a legegánsabb cipők
Bul. Reg. Ferdinand-Kössuth-u. 4.

ORDELT JÁNOS

CÉG
a kézimunka,
rövidárak
és harisnyák
legolcsóbb beszerzési
forrása

Bul. Reg. Ferdinand-Kossuth-u. 3.

Az emberiség fő eledele a valódi jó, izletes házi kenyér és rozs kenyér, amit Udvarhelyen a Fő-utcában a Fernengel-féle házban levő HORINKÁR JÁNOS péküzletében minden nap be lehet szerezni. Megrendelésre zsúrvéknit is sütök. Tisztelettel: HORINKÁR J. pékmester.

Lőrinczy és Zakariás

Odorheiu-Székelyudvarhely
Piac-tér

fűszer-, gyarmatáru-, liszt-
és festék-üzlete

nagyban és kicsinyben.

Szolid árak. Pontos kiszolgálás.

Orbán Testvérek

hentes- és hússzékében

**naponta friss hideg felvágott
és téli szalámi kapható**

Odorheiu-Székelyudvarhely
Str. Pr. Ileana-Eötvös-u. 1.

Jó cipőt
BÁNC SNÁL

vásárolhat
a Gazdasági Kamara épületében.

Kassay F. Domokos

szőrmekereskedése
Bul. Regele Ferdinand-Kossuth-u. 15.

Szöllősi Samu Utóda Rt-nál

valódi fenyőviz
kapható.

Balázs János vendéglője
a vidéki papok és tanítók
találkozó helye!

Esztegar Gerő

divatcikkei a legolcsóbbak. Főtér.

CHINOIN-féle

növény védőszerek és Pekk

lerakata

Odorheiu - Beclean-Bethlenfalván

Id. SIKLÓDI ISTVÁNNÁL

Incze és Florián

divatáru kereskedése a Főtéren.

REISS SÁNDOR

órás és ékszerész a Főtéren.

A Transilvania-bodegában

állandóan friss felvágott és vaj kapható

Bándy Imre

órás és ékszerész

Bul. Regele Ferdinand - Kossuth-u. 4.

**SZÖLLŐSI
faiskolájában**

a mi éghajlatunkhoz szokott

=== csemeték ===

olcsón kaphatók!

A
MOSKOVITS-féle

növényvédelmi szerek

beszerezhetők

a Gazdasági Kamaránál.

Debitzky Béla

szállítási iroda.

Grupajul Român S. A. és Colli
Expres képviselte

Odorheiu, Bul. Reg. Ferd. 12.

AVICULTURA Baromfitenyésztő
Szövetkezet

Cădăciu-Kadács, p. Șimonești. j. Odorheiu

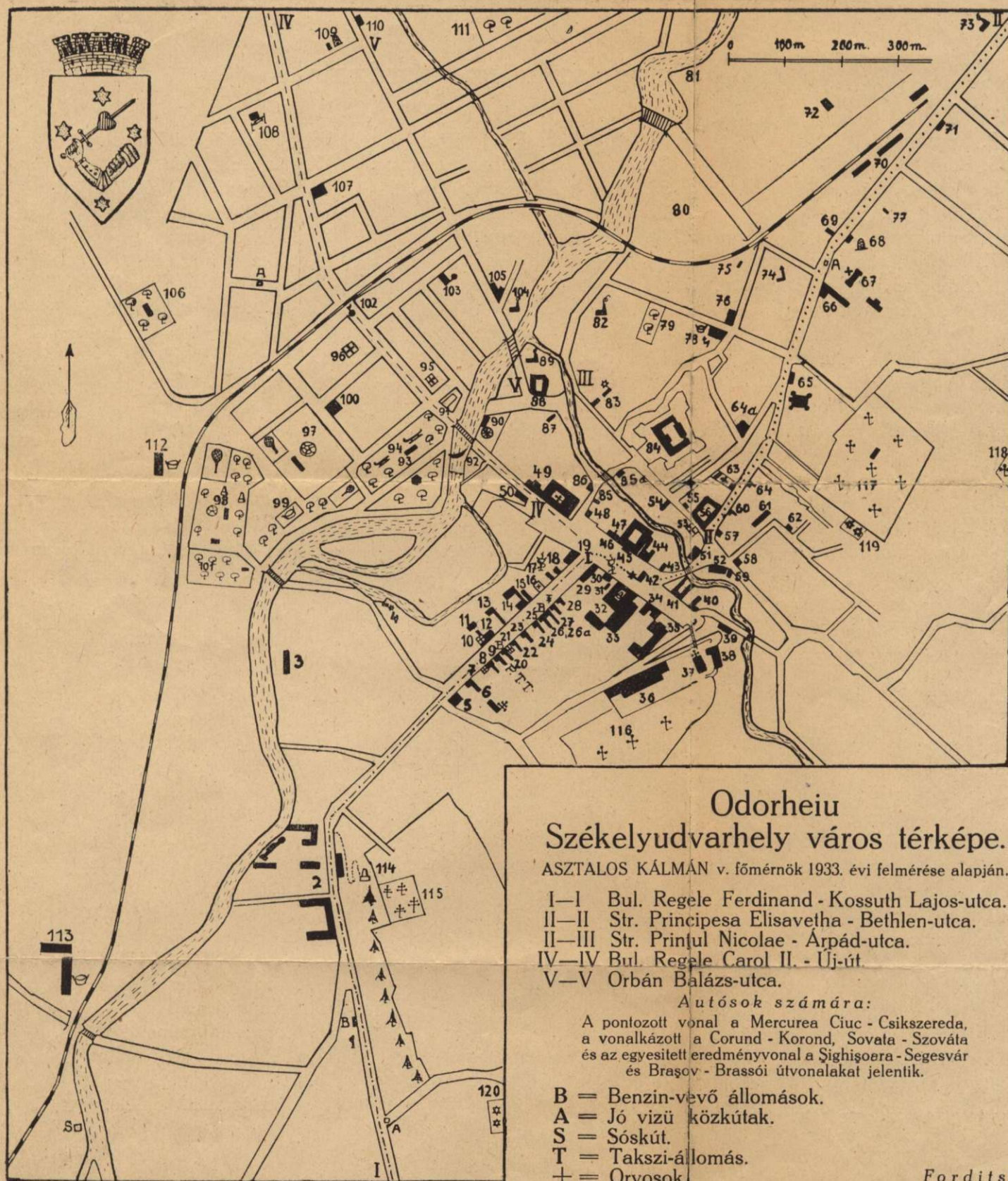
Tenyészt haszonra Rode Island, Leghorn,
erdélyi csőrénnyakú tyúk, pekingi kacsa
és emdeni liba fajtlakat.

Jutányos árak!

Kérjen ajánlatot!

**Általános Kereskedelmi
és Ingatlan Forgalmi Iroda**

Odorheiu- Székelyudvarhely
B. Reg. Ferdinand - Kossuth-u. 12.

Odorheiu Székelyudvarhely város térképe.

ASZTALOS KÁLMÁN v. főmérnök 1933. évi felmérése alapján.

- I—I Bul. Regele Ferdinand - Kossuth Lajos-utca.
- II—II Str. Principesa Elisavetha - Bethlen-utca.
- II—III Str. Printul Nicolae - Árpád-utca.
- IV—IV Bul. Regele Carol II. - Új-út.
- V—V Orbán Balázs-utca.

Autósok számára:

A pontozott vonal a Mercurea Ciuc - Csíkszereda,
a vonalkázott a Corund - Korond, Sovata - Szováta
és az egyesített eredményvonal a Sighișoara - Segesvár
és Brașov - Brassói útvonalakat jelentik.

- B = Benzin-vevő állomások.
- A = Jó vizű közútak.
- S = Sósút.
- T = Takszi-állomás.
- + = Orvosok.

Fordíts!

A térkép szám-magyarázata.

2. Kaszánya	36. Róm. kath. főgimnázium	76. Mértékhitelítő hivatal
3. Börgyár	37. Róm. kath. plebánia templom	77. Fischer fatelep
5. Hargita Szerkesztősége	38. Róm. kath. lelkészi hivatal	78. Városi villanyt. és kádfürdő
6. Gör. kath. lelkészi hivatal és templom	39. Róm. kath. el. fiuiskola	79. Szöllősi faiskolája
7. Dr. Dienesch Hugó, orvos	40. Róm. kath. leánynevelő int. Irgalmas nővérek	80. Állatvásártér
8. Udvarhelymegyei Takarékp. és Leánygimnázium	41. Administrația finanț. Pénzügyigazgatóság	81. Strandfürdő
9. Posta, táviró, telefon	42. Ref. templom	82. Sörgyár
10. dr. Crișan Andrei, orvos	43. Sámson-ecetgyár	83. Izr. templom és lelk. hiv.
11. Globus-nyomda	45. Prefectura-Vármegye-ház	84. Csonkavár az áll. fiuliceummal
12. Kereskedők Olvasóköre	47. Lányi parfümeria	85. Orbán hentesüzlet
13. Kovács, fényképész	48. Ganz villamos cég irodája	88. Áll. ipariszakiskola
14. Mozi	49. Ferencrendiek zárdája és temploma	89. Szöllősi szeszgyára
15. Oklándi autóbusz váll. üzlete	50. Csizmadia társ. vendéglője	91. Tervezett mozi
16. dr. Weisz Richard fogorvos	51. Magyarpárt helyisége	92. Csolnakázó hely
17. Ziegler gyógyszerár	53. dr. Orbán Domokos, orvos	93. Sétatér és tennispálya
19. „Dora” kézimunka-áruház	54. Polgári Olvasókör	94. Korcsolyapálya
20. Transylvania szálló és benzin vevő	55. Munkás Biztosító Pénztár	95. dr. Vánky Kálmán fogorvos
21. dr. Hartwig István, orvos	56. Tribunal-Törvényszék	96. dr. Böhm Jenő városi főorvos
22. Egyes. Ipar és Jelzálogbank fiókja	58. Udvarhelyvidéki erd. hiv.	97. Fotball telep és tennispálya
23. Banca Națională	59. Ref. kis tanácskozóterem	98. Kollégiumkert és tennispálya
24. Tiszti Kaszinó	60. Ref. lelkészi hivatal	99. Uzsoda
25. Gazdasági Kamara	61. Áll. rom. tanny. el. fiuiskola	100. Székelység szerkesztősége
26. Közjegyző	62. Vármegyei gazdasági hivatal	101. Kertésztelep
26a. Kassay Bodega, Benzin vevő	63. dr. Imreh-szanatorium	102. Vasuti megállóhely
27. Könyvnyomda R.-T., Székely Közélet szerk. és kiadóhiv.	64. Korondvidéki erd. hiv.	103. Lutheránus imaház és lelkészi hivatal
28. Debiczky keresk. ügynöks. és szállító vállalat	64a. Székely Dalegylet	104. Szöllősi szeszgyár
29. Agrárbank fiókja	65. Unit. templom és lelk. hiv.	105. Szöllősi szeszüzleti irodája
30. Koncz gyógyszerár, Secuimea szerkesztősége	66. Primaria-Városház és Poliția-Rendőrség	107. Áll. óvoda
31. Ref. gyűlésterem	67. Megyei közkórház	108. Jakó rádió üzlete és javítója
32. Ref. Kollégium régi épülete. Néprajzi muz. és Tornaterem	68. Lakatos Tivadar méhészete	109. Fejér István méhészete
33. Ref. tanítónőképző	69. Hangya raktár	110. Szombatfalvi Népház
34. Áll. román-tanny. leányiskola	70. Vasuti állomás	111. Szöllősi faiskolája
35. Róm. kath. fiúnevelő intézet	71. Csendőrség	112. Feketeviz fürdő
	72. Fatelep	113. Fernengel-féle sós. és vend.
	73. Szeszgyár és fatelep	114. Hősök siremléke
	74. Fapiac és tűzoltótorony	115. Román temető
	75. Fatelep	116. Róm. kath. temető
		117. Ref. temető és menház
		118. Unitárius temető
		119., 120. Izraelita temető.

PÁSZTORTŰZ

a legjobb képes
családi folyóirat

Cluj-Kolozsvár, Str. Baron Pop 5.

Aki olcsón akar nyaralni,

forduljon felvilágosításért
a ref. Férfiszövetség titkárságához
Ref. Kollégium régi épülete.

Lépjen be tagnak a
Polgári Önképző Egyletbe.

Havi 10 Lei tagsági díj.
Olvasó-, játék-, szórakozó-termek!

„SZÉKELYSÉG“

a földünket, népünket ismertető
képes havi folyóirat.

Szerkeszti: BÁNYAI JÁNOS geologus, tanár.

Egy évre 100 Lei (lelk., tanu-
gyiek, nyugdíjasoknak 60 Lei.)

Szerk. és kiadóhiv. Odorheiu-Sz.-udvarhely.

A Haáz Rezső festőművész
székelynépviséleti képei kaphatók
a Székelység kiadóhivatalában.

Szines tábla 8 páros
képpel 35 lei, külön
darabonként 5 lei.

„GLOBUS“-könyvnyomda

Tulajdonos: Csiky Albert.

Odorheiu-Székelyudvarhely
Bul. Regele Ferdinand - Kossuth-u 31.

INTREPRINDERILE GANZ S. A. R.

Uzina electrică
a oraşului.

ODORHEIU.

Városi villamos
üzem.

Készít villamos világítást és erőátviteli berendezéseket, raktárról szállít villamos világító testeket, dynamókat, motorokat, melegítő és főző készülékeket, villamos vasalókat, rádió csöveket, rádió fűtő és anód accumulatorokat.

≡ GANZ-DANUBIUS ≡

gyártmányu gépekből állandó nagy raktárt tartunk, mint benzin-, nyersolaj- és szivógáz motorokat, lokomobilokat, cséplő gárniturákat, henger-székeket, villamos házi szivattyukat stb.

Költségvetést és terveket díjtalanul készít.